

Tartalomjegyzék

Előszó a magyar kiadáshoz	15
Előszó	17
1. Az adatbázisrendszerek világa	19
1.1. Az adatbázisrendszerek fejlődése	19
1.1.1. Az első adatbázis-kezelő rendszerek	20
1.1.2. Relációs adatbázis-kezelő rendszerek	22
1.1.3. Egyre kisebb rendszerek	24
1.1.4. Egyre nagyobb rendszerek	24
1.2. Adatbázis-kezelő rendszerek felépítése	26
1.2.1. Adatbázis-kezelő rendszerek főbb részei	26
1.2.2. A tárkezelő	29
1.2.3. A lekérdezésfeldolgozó	29
1.2.4. A tranzakció-kezelő	31
1.2.5. Kliens-szerver felépítés	33
1.3. Adatbázisrendszerek jövője	34
1.3.1. Típusok, osztályok, objektumok	34
1.3.2. Megszorítások és triggerek	38
1.3.3. Multimédia-adatok	39
1.3.4. Adatok egységesítése	39
1.4. A könyv felépítése	41
1.4.1. Tervezés	41
1.4.2. Programozás	42
1.5. Összefoglalás	43
1.6. Irodalomjegyzék	44
2. Adatmodellezés	46
2.1. Bevezetés az ODL-be	47
2.1.1. Objektumorientált tervezés	47
2.1.2. Interfész-deklarációk	50
2.1.3. Attribútumok az ODL-ben	50
2.1.4. Kapcsolatok az ODL-ben	51
2.1.5. Inverz kapcsolatok	52
2.1.6. Kapcsolattípusok	54
2.1.7. Típusok az ODL-ben	57
2.1.8. Feladatok	59
2.2. Egyed-kapcsolat (E/K) diagramok	62
2.2.1. E/K kapcsolatok típusai	63
2.2.2. Sokágú kapcsolatok	64

2.2.3.	Szerepek a kapcsolatokban	65
2.2.4.	Kapcsolatok attribútumai	67
2.2.5.	Sokágú kapcsolatok átalakítása binárisá	68
2.2.6.	Feladatok	70
2.3.	Tervezési alapelvek	71
2.3.1.	Valósághű modellezés	71
2.3.2.	Redundancia elkerülése	72
2.3.3.	Egyszerűség	73
2.3.4.	A megfelelő elem megválasztása	73
2.3.5.	Feladatok	75
2.4.	Alosztályok	78
2.4.1.	Alosztályok az ODL-ben	78
2.4.2.	Többszörös öröklődés az ODL-ben	79
2.4.3.	Alosztályok az E/K diagramokban	81
2.4.4.	Öröklődés az E/K modellben	81
2.4.5.	Feladatok	83
2.5.	Megszorítások modellezése	84
2.5.1.	Kulcsok	86
2.5.2.	Kulcsok deklarálása az ODL-ben	87
2.5.3.	Kulcsok jelölése az E/K modellben	88
2.5.4.	Egyértékűség	89
2.5.5.	Hivatkozások épsége	90
2.5.6.	Hivatkozási épség az E/K diagramokban	90
2.5.7.	Egyéb megszorítások	91
2.5.8.	Feladatok	92
2.6.	Gyenge egyedhalmazok	93
2.6.1.	A gyenge egyedhalmazok bevezetésének okai	93
2.6.2.	Gyenge egyedhalmazokra vonatkozó követelmények	94
2.6.3.	Gyenge egyedhalmazok jelölése	96
2.6.4.	Feladatok	97
2.7.	Történeti fontosságú korábbi adatmodellek	97
2.7.1.	Hálós modell	98
2.7.2.	Hálós sémák ábrázolása	99
2.7.3.	Hierarchikus modell	100
2.7.4.	Feladatok	101
2.8.	Összefoglalás	102
2.9.	Irodalomjegyzék	103
3.	A relációs adatmodell	104
3.1.	A relációs modell alapjai	104
3.1.1.	Attribútumok	105
3.1.2.	Sémák	105
3.1.3.	Sorok	106
3.1.4.	Értéktartományok	106
3.1.5.	Relációk egyenértékű ábrázolási módjai	107
3.1.6.	Relációk előfordulásai	108
3.1.7.	Feladatok	109
3.2.	ODL sémák átírása relációsémákká	110
3.2.1.	Attribútumok átírása	111
3.2.2.	Összetett attribútumok	112
3.2.3.	Egyéb típuskonstruktorok reprezentálása	116
3.2.4.	Egyértékű kapcsolatok reprezentálása	117
3.2.5.	Többértékű kapcsolatok reprezentálása	118

3.2.6.	Mit tegyünk, ha nincs kulcs?	120
3.2.7.	Kapcsolat és inverzének reprezentálása	121
3.2.8.	Feladatok	122
3.3.	E/K diagram átírása relációs modellé	123
3.3.1.	Egyedhalmazok átírása relációkká	124
3.3.2.	E/K kapcsolatok átírása relációkká	125
3.3.3.	Gyenge egyedhalmazok kezelése	127
3.3.4.	Feladatok	130
3.4.	Osztályhierarchia reprezentálása relációs modellben	131
3.4.1.	ODL alosztályok relációs reprezentálása	132
3.4.2.	Specializáló E/K kapcsolatok reprezentálása a relációs modellben	133
3.4.3.	A két kiindulási eset összehasonlítása	135
3.4.4.	Relációk összevonása nullértékek használatával	135
3.4.5.	Feladatok	136
3.5.	Funkcionális függőségek	138
3.5.1.	A funkcionális függőség definíciója	138
3.5.2.	Relációk kulcsai	141
3.5.3.	Szuperkulcsok	142
3.5.4.	Relációk kulcsainak megtalálása	143
3.5.5.	ODL-ből származtatott relációk kulcsai	144
3.5.6.	Feladatok	146
3.6.	Funkcionális függőségekre vonatkozó szabályok	146
3.6.1.	Szétvághatósági és összevonhatósági szabály	147
3.6.2.	Triviális függőségek	149
3.6.3.	Attribútumhalmazok lezárásának kiszámítása	150
3.6.4.	Tranzitivitási szabály	153
3.6.5.	Funkcionális függőségi halmazok lezárása	154
3.6.6.	Feladatok	156
3.7.	Relációs adatbázissémák tervezése	158
3.7.1.	Problémák	158
3.7.2.	Relációk felbontása	159
3.7.3.	Boyce-Codd normálforma	161
3.7.4.	Boyce-Codd normálformájú felbontás	163
3.7.5.	Funkcionális függőségek vetítése	168
3.7.6.	Információ visszanyerése a felbontásból	170
3.7.7.	Harmadik normálforma	172
3.7.8.	Feladatok	175
3.8.	Többértékű függőségek	177
3.8.1.	Attribútumfüggetlenségből származó redundancia	177
3.8.2.	Többértékű függőségek definíciója	179
3.8.3.	Többértékű függőségekre vonatkozó szabályok	181
3.8.4.	Negyedik normálforma	183
3.8.5.	Negyedik normálformájú felbontás	184
3.8.6.	Normálformák közötti kapcsolatok	185
3.8.7.	Feladatok	187
3.9.	A példaként használt adatbázisséma	189
3.10.	Összefoglalás	191
3.11.	Irodalomjegyzék	193
4.	Műveletek a relációs modellben	196
4.1.	Relációs algebra	196
4.1.1.	Relációkon értelmezett halmazműveletek	197

4.1.2.	Vetítés	199
4.1.3.	Kiválasztás	200
4.1.4.	Descartes-szorzat	201
4.1.5.	Természetes összekapcsolás	202
4.1.6.	Théta-összekapcsolás	203
4.1.7.	Lekérdezések megfogalmazása műveletek segítségével	205
4.1.8.	Átnevezés	207
4.1.9.	Műveletek függetlensége	208
4.1.10.	Feladatok	209
4.2.	Relációkon értelmezett logika	215
4.2.1.	Predikátumok és atomok	215
4.2.2.	Aritmetikai atomok	216
4.2.3.	Datalog szabályok és lekérdezések	217
4.2.4.	Datalog szabályok jelentése	218
4.2.5.	Extenzionális és intenzionális predikátumok	221
4.2.6.	Feladatok	221
4.3.	Relációs algebra kifejezése Datalog szabályok segítségével	222
4.3.1.	Metszet	222
4.3.2.	Egyesítés	222
4.3.3.	Különbség	223
4.3.4.	Vetítés	224
4.3.5.	Kiválasztás	224
4.3.6.	Szorzat	227
4.3.7.	Összekapcsolás	227
4.3.8.	Kifejezések megadása Datalogban	229
4.3.9.	Feladatok	230
4.4.	Rekurzív programozás Datalogban	231
4.4.1.	Fixpontos operátor	233
4.4.2.	A legkisebb fixpont kiszámítása	234
4.4.3.	Fixpontegyenletek Datalogban	235
4.4.4.	Rekurzív szabályokban előforduló negáció	241
4.4.5.	Feladatok	244
4.5.	Relációkra vonatkozó megszorítások	246
4.5.1.	Megszorítások megadása relációs algebra segítségével	246
4.5.2.	Hivatkozási épség	247
4.5.3.	További példák megszorításokra	248
4.5.4.	Feladatok	250
4.6.	Multihalmazokon értelmezett relációs műveletek	252
4.6.1.	Mire jók a multihalmazok?	252
4.6.2.	Multihalmazok egyesítése, metszete, különbsége	254
4.6.3.	Multihalmazok vetítése	256
4.6.4.	Multihalmazokon értelmezett kiválasztás	256
4.6.5.	Multihalmazok szorzata	257
4.6.6.	Multihalmazok összekapcsolása	258
4.6.7.	Datalog szabályok alkalmazása multihalmazokra	258
4.6.8.	Feladatok	260
4.7.	A relációs modell további kiterjesztései	261
4.7.1.	Módosítások	261
4.7.2.	Összesítések	262
4.7.3.	Nézetek	262
4.7.4.	Nullértékek	263
4.8.	Összefoglalás	263
4.9.	Irodalomjegyzék	264

5.	Az SQL adatbázisnyelv	266
5.1.	Egyszerű lekérdezések az SQL-ben	267
5.1.1.	Vetítés az SQL-ben	268
5.1.2.	Kiválasztás az SQL-ben	270
5.1.3.	Karakterláncok összehasonlítása	272
5.1.4.	Dátumok és időpontok összehasonlítása	274
5.1.5.	Az eredmény rendezése	274
5.1.6.	Feladatok	275
5.2.	Több relációra vonatkozó lekérdezések	277
5.2.1.	Szorzat és összekapcsolás az SQL-ben	277
5.2.2.	Attribútumok megkülönböztetése	278
5.2.3.	Sorváltozók	279
5.2.4.	Lekérdezések értelmezése	281
5.2.5.	Egyesítés, metszet és különbség az SQL-ben	284
5.2.6.	Feladatok	285
5.3.	Alkérdezések	287
5.3.1.	Skalár értéket adó alkérdezések	288
5.3.2.	Relációkat tartalmazó feltételek	289
5.3.3.	Sorokat tartalmazó feltételek	290
5.3.4.	Korrelált alkérdezések	292
5.3.5.	Feladatok	293
5.4.	Ismétlődő sorok	295
5.4.1.	Ismétlődések megszüntetése	295
5.4.2.	Ismétlődések kezelése halmazműveletek során	296
5.4.3.	Feladatok	297
5.5.	Összesítések	297
5.5.1.	Összesítő függvények	298
5.5.2.	Csoportosítás	299
5.5.3.	HAVING záradék	301
5.5.4.	Feladatok	302
5.6.	Változtatások az adatbázisban	304
5.6.1.	Beszúrás	304
5.6.2.	Törlés	306
5.6.3.	Módosítás	307
5.6.4.	Feladatok	309
5.7.	Relációsémák definiálása SQL-ben	310
5.7.1.	Adattípusok	311
5.7.2.	Táblák létrehozása	312
5.7.3.	Táblák megszüntetése	312
5.7.4.	Relációsémák módosítása	313
5.7.5.	Alapértelmezés szerinti értékek	313
5.7.6.	Értéktartományok	314
5.7.7.	Indexek	316
5.7.8.	Feladatok	317
5.8.	Nézettáblák	319
5.8.1.	Nézettáblák létrehozása	319
5.8.2.	Nézettáblák lekérdezése	320
5.8.3.	Attribútumok átnevezése	322
5.8.4.	Adatok módosítása nézettáblákon keresztül	323
5.8.5.	Nézettáblákat érintő lekérdezések értelmezése	326
5.8.6.	Feladatok	329
5.9.	Nullértékek és külső összekapcsolások	330
5.9.1.	Nullértékeken értelmezett műveletek	330
5.9.2.	Az ISMERETLEN igazságérték	332

5.9.3.	Összekapcsolások az SQL2-ben	333
5.9.4.	Természetes összekapcsolás	335
5.9.5.	Külső összekapcsolások	335
5.9.6.	Feladatok	338
5.10.	Rekurzió az SQL3-ban	340
5.10.1.	IDB relációk definiálása az SQL3-ban	340
5.10.2.	Lineáris rekurzió	342
5.10.3.	Nézettáblák használata WITH utasításokban	344
5.10.4.	Rétegzett negáció	344
5.10.5.	Problematikus rekurzív kifejezések az SQL3-ban	346
5.10.6.	Feladatok	349
5.11.	Összefoglalás	351
5.12.	Irodalomjegyzék	352
6.	Megszorítások és triggerek az SQL-ben	354
6.1.	Kulcsok az SQL-ben	355
6.1.1.	Kulcsok megadása	355
6.1.2.	Kulcsfeltételek teljesülésének biztosítása	357
6.1.3.	Feladatok	358
6.2.	Hivatkozási épség és idegen kulcsok	358
6.2.1.	Idegen kulcsok megadása	358
6.2.2.	Hivatkozási épség fenntartása	360
6.2.3.	Feladatok	362
6.3.	Attribútumértékekre vonatkozó megszorítások	364
6.3.1.	NOT NULL feltételek	365
6.3.2.	Attribútumra vonatkozó CHECK feltételek	365
6.3.3.	Értéktartományokra vonatkozó megszorítások	367
6.3.4.	Feladatok	369
6.4.	Globális megszorítások	369
6.4.1.	Sorra vonatkozó CHECK feltételek	370
6.4.2.	Önálló megszorítások	371
6.4.3.	Feladatok	375
6.5.	Megszorítások módosítása	377
6.5.1.	Megszorítások elnevezése	377
6.5.2.	Táblákra vonatkozó megszorítások megváltoztatása	378
6.5.3.	Értéktartományokra vonatkozó megszorítások megváltoztatása	379
6.5.4.	Önálló megszorítások megváltoztatása	380
6.5.5.	Feladatok	380
6.6.	Triggerek az SQL3-ban	381
6.6.1.	Triggerek és megszorítások	382
6.6.2.	Az SQL3 triggerai	382
6.6.3.	Önálló megszorítások az SQL3-ban	386
6.6.4.	Feladatok	387
6.7.	Összefoglalás	389
6.8.	Irodalomjegyzék	390
7.	Rendszerelemek az SQL-ben	392
7.1.	Az SQL használata programozási környezetekben	393
7.1.1.	Az SQL és a programozási nyelvek különbözőségéből eredő problémák	394

7.1.2.	Az SQL és a befogadó nyelv közötti interfész	395
7.1.3.	A deklarációs rész	396
7.1.4.	Változók használata	397
7.1.5.	Egyetlen sort eredményező lekérdezések	398
7.1.6.	Sormutatók	399
7.1.7.	Sormutatóval történő módosítások	402
7.1.8.	Sormutatókhoz megadható opciók	403
7.1.9.	Behozandó sorok rendezése	403
7.1.10.	Egyidejű módosítások elleni védelem	404
7.1.11.	Sormutatók mozgatása	406
7.1.12.	Dinamikus SQL	407
7.1.13.	Feladatok	409
7.2.	Tranzakciók az SQL-ben	411
7.2.1.	Sorbarendezhetőség	411
7.2.2.	Műveletek atomisága	414
7.2.3.	Tranzakciók	416
7.2.4.	Csak olvasó tranzakciók	418
7.2.5.	Piszkos adatok olvasása	419
7.2.6.	További elkülönítési szintek	422
7.2.7.	Feladatok	423
7.3.	Az SQL környezet	424
7.3.1.	Környezetek	424
7.3.2.	Sémák	426
7.3.3.	Katalógusok	427
7.3.4.	Kliensek és szerverek az SQL környezetben	427
7.3.5.	Kapcsolatteremtés	428
7.3.6.	Munkafázisok	429
7.3.7.	Modulok	430
7.4.	Biztonság és felhasználói jogok az SQL2-ben	430
7.4.1.	Jogosultságok	431
7.4.2.	Jogosultságok kialakítása	432
7.4.3.	Jogosultságok ellenőrzése	433
7.4.4.	Jogosultságok megadása	435
7.4.5.	Engedélyezési diagramok	437
7.4.6.	Jogosultságok visszavonása	439
7.4.7.	Feladatok	442
7.5.	Összefoglalás	444
7.6.	Irodalomjegyzék	445
8.	Objektumorientált lekérdezőnyelvek	447
8.1.	Lekérdezésekkel kapcsolatos lehetőségek az ODL-ben	448
8.1.1.	ODL objektumok műveletei	448
8.1.2.	Metódusok deklarációja az ODL-ben	449
8.1.3.	Osztályhoz tartozó objektumkészlet	451
8.1.4.	Feladatok	452
8.2.	Bevezetés az OQL-be	455
8.2.1.	Egy objektumorientált példa	455
8.2.2.	Típusok az OQL-ben	455
8.2.3.	Útkifejezések	457
8.2.4.	Select-from-where kifejezések az OQL-ben	458
8.2.5.	Ismétlődések megszüntetése	460
8.2.6.	Összetett típusú eredmények	460
8.2.7.	Alkérdezések	462
8.2.8.	Az eredmény rendezése	462
8.2.9.	Feladatok	463

8.3.	További lehetőségek OQL kifejezések képzésére	464
8.3.1.	Kvantort használó kifejezések	464
8.3.2.	Összesítő kifejezések	465
8.3.3.	Csoportosító kifejezések	466
8.3.4.	HAVING záradékok	469
8.3.5.	Halmazműveletek	470
8.3.6.	Feladatok	471
8.4.	Objektumok létesítése és értékül adása az OQL-ben	472
8.4.1.	Befogadó nyelvi változókhoz történő érték-hozzárendelés	472
8.4.2.	Hozzáférés a kollekciónak elemeihez	473
8.4.3.	Egy kollekció összes elemének elérése	474
8.4.4.	Új objektumok létrehozása	475
8.4.5.	Feladatok	477
8.5.	Sorobjektumok az SQL3-ban	478
8.5.1.	Sortípusok	478
8.5.2.	Reláció létrehozása sortípus felhasználásával	479
8.5.3.	Sortípus komponenseinek elérése	480
8.5.4.	Hivatkozások	480
8.5.5.	Hivatkozások követése	483
8.5.6.	Hivatkozások hatásköre	484
8.5.7.	Objektumazonosítók mint értékek	485
8.5.8.	Feladatok	487
8.6.	Absztrakt adattípusok az SQL3-ban	489
8.6.1.	Absztrakt adattípusok definiálása	489
8.6.2.	Absztrakt adattípusok metódusainak definiálása	492
8.6.3.	Külső függvények	495
8.6.4.	Feladatok	496
8.7.	Az ODL/OQL és az SQL3 összehasonlítása	497
8.8.	Összefoglalás	499
8.9.	Irodalomjegyzék	501
	Tárgymutató	503